

interposita occurrunt ei ad Jericho¹. Quod autem dixerunt Matthæus et Marcus de principibus gentium, qui dominantur subjectis, non ita futurum inter illos, sed eum qui erit major etiam servum aliorum futurum: dicit tale aliquid et Lucas, sed non eo loco; et ordo ipse indicat, iterum esse eandem sententiam a Domino dictam.

CAPUT LXV.

De cæcis in Jericho illuminatis.

CXXV. SEQUITUR Matthæus: « Et egredientibus eis ab » Jericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci » sedentes secus viam audierunt quia Jesus transiret, et » clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili » David, » etc. usque ad illud ubi ait, « Et confestim » viderunt, et secuti sunt eum². » Hoc et Marcus commemorat, sed de uno cæco factum³. Quæ ita solvitur quæstio, ut illa soluta est de duobus, qui legionem dæmonum patiebantur in regione Gerasenorum⁴. Nam duorum etiam cæcorum, quos modo interposuit, unum fuisse notissimum et in illa civitate famosissimum, ex hoc etiam satis apparet, quod et nomen ejus et patris ejus Marcus commemoravit: quod in tot superius sanatis a Domino non facile occurrit, nisi cum Jairum archisynagogum etiam nomine expressit, cujus filiam resuscitavit Jesus⁵. In quo etiam magis iste sensus apparet, quia et ille archisynagogus utique in loco isto nobilis fuit. Procul dubio itaque Bartimæus iste Timæi filius ex aliqua magna felicitate dejectus, notissimæ

¹ Luc. xviii, 31-35. — ² Id. xxii, 24-27. — ³ Matth. xx, 29-34. — ⁴ Marc. x, 46-52. — ⁵ Id. v, 22-43.

et famosissimæ miseræ fuit, quod non solum cæcus, verum etiam mendicus sedebat. Hinc est ergo quod ipsum solum voluit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas.

CXXVI. Lucas vero quamvis omnino eodem modo factum, tamen in alio cæco intelligendus est par commemorare miraculum, et ejusdem miraculi parem modum. Ille quippe hoc factum dicit, cum appropinquaret Jericho¹: at isti cum egrederetur ab Jericho. Sed nomen civitatis facti similitudo putari suadet semel esse factum: sed Evangelistas in hoc sibi adversari, quod alius dicat: « Cum appropinquaret Jericho, » alii, « Cum egrederetur ab Jericho, » non sane hoc persuadet, nisi eis qui proclivius credi volunt mentiri Evangelium, quam duo similia similiterque miracula fecisse Jesum. Quid autem sit credibilius, et quid potius verum, et omnis fidelis filius Evangelii facillime videt; et omnis contentiosus saltem cum admonitus fuerit, vel tacendo, vel etiamsi tacere noluerit, cogitando sibi ipse respondet.

CAPUT LXVI.

Asina cum pullo adducta. Interpretatio usitata. Septuaginta quare ab Hebræo variant.

CXXVII. SEQUITUR Matthæus, et dicit: « Et cum appropinquassent Jerosolymis, et venissent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Jesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, et sta-

¹ Luc. xviii, 35-43.

» tim invenietis asinam alligatam et pullum cum ea, » etc. usque ad eum locum ubi ait, « Benedictus qui venit » in nomine Domini, Hosanna in altissimis¹. » Hoc etiam Marcus narrat eodem ordine custodito². Lucas autem in Jericho immoratur, quædam commemorans quæ isti prætermiserunt, de Zachæo principe Publicanorum, et quædam in parabolis dicta. Post hæc et ipse occurrit eis ad hujus pulli commemorationem, in quo sedit Jesus³. Nec moveat quod Matthæus asinam dicit et pullum, cæteri autem de asina tanent. Imo etiam recordanda est illa regula, quam de quinquagenis et centenis discumbentibus, cum quinque panibus turbæ pascerentur, supra insinuavimus⁴: qua insinuata, non deberet hoc jam permovere lectorem, nec si Matthæus ita de pullo tacuisset, quemadmodum illi de asina tacuerunt, ut maxime contrarium putaretur, quod unus asinam dixit, alii pullum asinæ: quanto minus moveri oportet, quia unus ita commemoravit asinam, de qua cæteri tacuerunt, ut tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt? Ubi ergo utrumque factum potest intelligi, nulla repugnantia est, nec si alius aliud, et aliud alius commemoret: quanto minus ubi alius unum, alius utrumque?

CXXVIII. Joannes quoque cum taceat quemadmodum Dominus Discipulos suos ad hæc animalia sibi adducenda miserit, interponit tamen breviter hoc de pullo, cum testimonio etiam Prophetæ, quod Matthæus adhibet⁵. In quo etiam testimonio prophetico aliquantum diversa Evangelistarum locutio ab ea quidem sententia non recedit: sed potest movere quod hoc Matthæus sic adhibet, ut asinam dicat commemorasse Prophetam; non autem ita se habet, vel quod Joannes interponit, vel codices eccle-

¹ Matth. xxi, 1-9. — ² Marc. xi, 1-10. — ³ Luc. xix, 1-38. — ⁴ Vide supra cap. xlvi, n. 98. — ⁵ Joan. xii, 14-15, et Zach. ix, 9.

siastici interpretationis usitatae Cujus rei causa illa mihi videtur, quod Matthæus hebræa lingua perhibetur Evangelium conscripsisse. Manifestum est autem interpretationem illam quæ dicitur Septuaginta, in nonnullis se aliter habere quam inveniunt in hebræo, qui eam linguam noverunt, et qui interpretati sunt singuli eosdem Libros hebræos. Hujus item distantiae causa si quæretur, cur tanta auctoritas interpretationis Septuaginta multis in locis distet ab ea veritate quæ in hebræis codicibus invenitur: nihil occurrere probabilius existimo, quam illos Septuaginta eo spiritu interpretatos, quo et illa quæ interpretabantur dicta fuerant: quod ex ipsa eorum mirabili quæ prædicatur consensione firmatum est. Ergo et ipsi nonnulla in eloquio variando, et ab eadem voluntate Dei, cujus illa dicta erant, et cui verba servire debebant non recedendo, nihil aliud demonstrare voluerunt, quam hoc ipsum quod nunc in Evangelistarum quatuor concordiam quadam diversitate miramur, qua nobis ostenditur non esse mendacium, si quisquam ita diverso modo aliquid narraret, ut ab ejus voluntate cui consonandum et consentiendum est, non recedat. Quod nosse et moribus utile est, propter cavenda et judicanda mendacia; et ipsi fidei, ne putemus quasi consecratis sonis, ita muniri veritatem, tanquam Deus nobis quemadmodum ipsam rem, sic verba quæ propter illam sunt dicenda, commendet; cum potius ita res quæ dicenda est, sermonibus per quos dicenda est, præferatur, ut istos omnino quærere non deberemus, si eam sine his nosse possemus, sicut illam novit Deus, et in ipso Angeli ejus.

CAPUT LXVII.

Vendentes et ementes expulsi e templo.

CXXXIX. SEQUITUR Matthæus, et dicit : « Et cum intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, » dicens : Quis est hic ? Populi autem dicebant : Hic est Jesus propheta a Nazareth Galilææ. Et intravit Jesus in templum Dei, et ejiciebat omnes vendentes et ementes in templo, » et cætera, usque ad eum locum ubi ait, « Vos autem fecistis illam speluncam latronum. » Hoc de turbis vendentium ejectis e templo, omnes commemorant, sed Joannes longe diverso ordine¹. Nam post testimonium Baptistæ Joannis de Jesu, cum eum commemorasset isse in Galilæam, quando aquam convertit in vinum, inde post commemorationem paucorum in Capharnaum dierum, dicit eum ascendisse in Jerosolymam, cum esset Pascha Judæorum, et facto flagello de resticulis expulisse de templo vendentes. Unde manifestum est, non semel, sed iterum hoc esse a Domino factum : sed illud primum commemoratum a Joanne, hoc ultimum a cæteris tribus.

¹ Matth. xxi, 10-13, Marc. xi, 15-17, Luc. xix, 45, 46, et Joan. ii, 1-17.

CAPUT LXVIII.

De arefacta arbore ficulnea, et quæ juxta narrata sunt, quomodo non repugnet Matthæus cæteris et maxime Marco de ordine narrationis.

CXXX. SEQUITUR Matthæus : « Et accesserunt ad eum » cæci et claudi in templo, et sanavit eos. Videntes autem principes sacerdotum et Scribæ mirabilia quæ fecit, » et pueros clamantes in templo et dicentes : Hosanna filio David ; indignati sunt, et dixerunt ei : Audis quid isti dicunt ? Jesus autem dicit eis : Utique : nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium » perfecisti laudem¹ ? Et relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit. Mane autem revertens in civitatem, esurivit : et videns fici arborem » unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea, » nisi folia tantum ; et ait illi : Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum ; et arefacta est continuo ficulnea. Et videntes Discipuli mirati sunt dicentes : Quomodo continuo aruit ? Respondens autem Jesus, ait eis : » Amen dico vobis, si habueritis fidem, et non hæsitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed etsi monti huic dixeritis, Tolle te, et jacta te in mare, fiet : et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis². »

CXXXI. Hoc et Marcus consequenter dicit : sed non eumdem ordinem tenet. Primo enim quod eum Matthæus in templum dixit intrasse, et ejecisse vendentes et emen-

¹ Psal. viii, 3. — ² Matth. xxi, 14-22.

tes, non commemorat Marcus, sed circumspicit omnibus, cum jam vespera esset, exisse dicit in Bethaniam cum duodecim; et alia die cum exirent a Bethania esurisse, et arbori ficu maledixisse: quod et Matthæus commemorat. Et subjungit idem Marcus, quod venerit Jerosolymam, et cum introisset in templum, ejecit vendentes et ementes, quasi altero die, non primo factum esset¹. Sed quia Matthæus ita connectit, « Et relictis illis, abiit foras » extra civitatem in Bethaniam², » unde mane revertentem in civitatem arbori maledixisse commemorat; probabilius creditur ipse potius tenuisse ordinem temporis de vendentibus et ementibus ejectis de templo. Cum enim dicit: « Et relictis illis, abiit foras; » quibus relictis intelligi poterit, nisi cum quibus superius loquebatur, indignantibus quod pueri clamarent, « Hosanna filio » David? » Prætermisit ergo Marcus quod primo die factum est, cum intravit in templum; et recordatum interposuit, cum dixisset quod non invenerit aliquid in ficulnea præter folia, quod secundo die factum est, sicut ambo testantur. Miratos autem esse Discipulos quod arbor aruerit, et eis Dominum respondisse de fide et de monte in mare transferendo, non secundo die quod dixit arbori, « Jam non amplius in æternum quisquam ex te fructum » manducet, » sed tertio die dicit. Ipso quippe die secundo commemoravit idem Marcus de templo ejectos vendentes, quod primo die factum prætermiserat. Ipso ergo secundo die dicit facta vespera egressum de civitate, et cum mane transirent, vidisse Discipulos ficum aridam factam a radicibus, et recordatum Petrum dixisse ei, « Rabbi, ecce » ficus, cui maledixisti, aruit: tunc eum de potentia fidei respondisse. Matthæus autem tanquam secundo die hoc totum factum sit, id est, et dictum arbori, « Nunquam

¹ Marc. xi, 11-17. — ² Matth. xxi, 17.

» ex te fructus nascatur in sempiternum; » et arefactam esse continuo; et videntibus hoc Discipulis atque mirantibus illud de virtute fidei fuisse responsum. Unde intelligitur, Marcum quidem secundo die commemorasse quod primo die factum prætermiserat, de templo scilicet ejectos vendentes et ementes: Matthæus vero cum commemorasset quod altero die factum est, de arbore maledicta quando mane revertebatur a Bethania in civitatem, prætermisit ea quæ Marcus commemoravit, venisse illum in civitatem, et vespere exiisse, et mane cum transirent, Discipulos arborem aridam fuisse miratos; et ei quod secundo die gestum erat, quo arbor maledicta est, adjunxit illud quod tertio die gestum est, ejus ariditatem miratos esse Discipulos, et de potentia fidei a Domino audisse: sic ea conjungens, ut nisi ex Marci narratione cogamur intendere, ubi et quid Matthæus prætermiserit, non possit agnosci. Cum ergo dixisset Matthæus, « Et relictis illis, abiit foras » extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit. Mane » autem revertens in civitatem, esurivit: et videns ficu » arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea, nisi folia tantum; et ait illi: Nunquam abs » te fructus nascatur in sempiternum: et arefacta est » continuo ficulnea: » prætermisissis cæteris ad eundem diem pertinentibus, adjunxit statim, « Et videntes Discipuli mirati sunt dicentes: Quomodo continuo aruit? » quod alio die viderunt, alio die mirati sunt. Intelligitur autem non tunc aruisse quando viderunt, sed continuo cum maledicta est. Neque enim arescentem, sed penitus arefactam viderunt, ac sic eam continuo in verbo Domini aruisse intellexerunt.

CAPUT LXIX.

Christus a Judæis interrogatus in qua potestate hæc faceret.

CXXXII. SEQUITUR Matthæus, et dicit : « Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi, dicentes : In qua potestate hæc facis? Et quis dedit tibi hanc potestatem? Respondens Jesus dixit illis : Interrogabo vos et ego unum sermonem; quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hæc faciam. Baptismus Joannis unde erat, » etc. usque ad illud ubi ait, « Nec ego vobis dico in qua potestate hæc facio¹. » Hoc totum et alii duo Marcus et Lucas totidem pene verbis explicaverunt² : nec in ordine inter se videntur aliquid discrepare, nisi unde superius locutus sum, quod prætermisiss quibusdam Matthæus ad alterum diem pertinentibus ita contexit narrationem, ut nisi advertatur, possit putari ipsum in secundo die adhuc versari, Marcum autem in tertio. Lucas vero non quasi ex ordine dies persequens hoc subjunxit, sed cum commemorasset ejectos de templo ementes et vendentes, prætermisit quod exibat in Bethaniam, et regrediebatur in civitatem, et quod de ficulnea factum est, et quod mirantibus Discipulis de fidei virtute responsum est : atque his prætermisiss intulit dicens ; « Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum et Scribæ et principes plebis quærebant illum perdere : et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim

¹ Matth. xxi, 23-27. — ² Marc. xi, 27-33, et Luc. xix, 47 et xx, 8.

» populus suspensus erat audiens illum. Et factum est in una dierum, docente illo populum in templo et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum et Scribæ cum senioribus, et aiunt dicentes ad illum : Dic nobis in qua potestate hæc facis¹? » etc. quæ etiam duo illi commemorant. Unde apparet, nihil eis etiam ipso ordine repugnare, quando id quod dicit factum in una dierum, ea dies intelligitur, in qua id gestum illi etiam retulerunt.

CAPUT LXX.

De vinea aliis locanda.

CXXXIII. SEQUITUR Matthæus : « Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, et accedens ad primum dixit : Fili, vade, hodie operare in vinea mea : ille autem respondens, ait, Nolo : postea autem penitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum dixit similiter : at ille respondens, ait, Eo, Domine : et non iit, » etc. usque ad illud ubi ait : « Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur ; super quem vero ceciderit, conteret eum². » Marcus et Lucas non commemorant de duobus istis filiis, quibus imperatum est ut irent atque operarentur in vinea : sed quod post hoc narrat Matthæus de vinea quæ locata est agricolis, qui persecuti sunt servos missos ad se, et postea dilectum filium occiderunt, et ejecerunt extra vineam, etiam illi ambo non tacent, eodem ordine custodito³, id est, posteaquam de baptismo Joannis interrogati Judæi se nescire dixerunt,

¹ Luc. xix, 47, 48, et xx, 1, 2. — ² Matth. xxi, 28-44. — ³ Marc. xii, 1-11, et Luc. xx, 9-18.

et respondit eis : « Nec ego dico vobis in qua potestate hæc »
» facio. »

CXXXIV. Nullius ergo hic repugnantiae quaestio nascitur, nisi quod Matthæus, cum dixisset quod Dominus interrogaverit Judæos, « Cum venerit dominus vineæ, » quid faciet agricolis illis? » illos respondisse subjungit atque dixisse : « Malos male perdet, et vineam locabit » aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. » Quod Marcus non ab ipsis responsum esse commemorat, sed Dominum hoc consequenter locutum post interrogationem suam, ipsum sibi quodam modo respondisse : ita enim dicit, « Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, » et perdet colonos, et dabit vineam aliis. » Sed facile potest intelligi vel illorum vocem ita subjunctam, ut non interponeretur, Illi dixerunt, aut, Illi responderunt, sed tamen intelligeretur : aut ideo responsionem istam Domino potius attributam, quia cum verum dixerunt, etiam de illis hoc ipse respondit qui veritas est.

CXXXV. Sed illud magis movet, quod Lucas non solum eos hoc respondisse non dicit, hæc etiam verba ipse quoque sicut Marcus Domino attribuens, verumetiam contrariam retulisse responsionem, dicentes, « Absit. » Ita enim narrat : « Quid ergo faciet illis dominus vineæ? » Veniet, et perdet colonos istos, et dabit vineam aliis. » Quo audito dixerunt illi : Absit. Ille autem aspiciens » eos ait : Quid est ergo hoc quod scriptum est, Lapidem » quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? » Quomodo ergo secundum Matthæum illi, quibus hæc loquebatur, dixerunt, « Malos male perdet, et vineam locabit aliis agricolis, qui reddant ei » fructum temporibus suis; » cum secundum Lucam talibus verbis contradixerint dicentes, « Absit? » Et revera

¹ Psal. cxvii, 21, et Matth. xxi, 42.

quod secutus Dominus ait lapide reprobato ab ædificantibus, et factio in caput anguli, ita illatum est, ut hoc testimonio convincerentur illi parabolæ contradicentes. Nam et ipse Matthæus hoc sic commemorat dictum, tanquam contradicentibus, cum ait, « Nunquam legistis in » Scripturis, Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, » hic factus est in caput anguli? » Quid est enim, « Nunquam legistis, » nisi quia hoc responderant, quod esset contrarium? Hoc et Marcus significat, qui hæc ipsa verba ita refert, « Nec Scripturam hanc legistis, Lapidem quem » reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? » Quæ sententia secundum Lucam magis apparet loco suo dicta, post illorum contradictionem qua dixerunt, « Absit. » Tantumdem enim valet, sicut hoc etiam ipse ponit, « Quid est ergo hoc quod scriptum est, Lapidem » quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? » Hanc enim sententiæ voluntatem intimat, sive « Nunquam legistis, » sive « Nec hoc legistis, » sive « Quid est ergo hoc quod scriptum est? »

CXXXVI. Restat ergo ut intelligamus in plebe quæ audiebat, quosdam respondisse quod Matthæus commemorat dicens, « Aiunt illi : Malos male perdet, et vineam » suam locabit aliis agricolis : » quosdam vero illud quod Lucas non tacuit, hoc est, « Absit. » Iis ergo qui illud Domino responderant, illi alii responderunt, « Absit : » sed illorum responsio quibus isti retulerunt, « Absit, » propterea Domino tributa est et a Marco et a Luca, quia, sicut dixi, per eos veritas ipsa locuta est, sive per nescientes si mali erant, sicut per Caïpham, qui nesciens quid dixerit, cum esset pontifex, prophetavit²; sive per scientes ac jam intelligentes atque credentes. Ibi enim erat etiam illa multitudo, per quam jam erat impleta illa pro-

¹ Marc. xii, 10. — ² Joan. xi, 49.

pheta, cum venienti magna celebritate occurrentes acclamarent, « Benedictus qui venit in nomine Domini¹. »

CXXXVII. Nec moveat quod idem Matthæus principes sacerdotum et seniores populi dixit accessisse ad Dominum, et quævisse in qua potestate hæc faceret, et quis ei dederit hanc potestatem, quando eos de baptismo Joannis vicissim interrogavit unde esset, de cælo an ex hominibus; quibus respondentibus quod nescirent, ait, « Nec ego vobis dico in qua potestate hæc facio. » Inde enim secutus est contextim loquendo, et ait, « Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, » etc. sine ulla cujusdam rei vel personæ interpositione, secundum Matthæum sermo contextitur, usque ad hoc quod de locata agricolis vinea commemoratur. Potest enim putari omnia eum principibus sacerdotum et senioribus populi locutum fuisse, a quibus fuerat de sua potestate interrogatus. Qui utique si tentantes et inimici quæsierant, non in eis possunt intelligi qui crediderant, atque illud clarum ex Propheta testimonium Domino perhibuerant; qui etiam modo respondere potuissent, non nescientes, sed credentes, « Malos male perdet, et vineam locabit aliis agricolis. » Hoc omnino movere non debet, ut ideo putemus non fuisse credentes in illa multitudine, quæ tunc Domini parabolas audiebat. Tacuit namque idem Matthæus brevitate causa, quod Lucas non tacet, parabolam istam scilicet non ad eos solos dictam, qui de potestate interrogaverant, sed ad plebem. Sic enim ait, « Cœpit autem » dicere ad plebem parabolam hanc: Homo plantavit » vineam², » etc. In hac ergo plebe intelligendum est etiam illos esse potuisse, qui sic eum audirent, quomodo qui dixerant, « Benedictus qui venit in nomine Domini: » et ipsos vel ex ipsis fuisse qui responderunt, « Malos male

¹ Psal. cxvii, 26, et Matth. xxi, 9. — ² Luc. xx, 9.

» perdet, et vineam locabit aliis agricolis. » Quorum responsionem non solum propterea Domino tribuerunt Marcus et Lucas, quod hoc ipse dixisset, quia veritas est, quæ etiam per malos atque nescientes sæpe loquitur, occulto quodam instinctu mentem hominis movens, non sanctitatis illius merito, sed jure propriæ potestatis: verumetiam quia tales esse potuerunt, ut non frustra in ipso corpore Domini jam sicut membra deputarentur, ut merito eorum vox illi tribueretur, cujus membra erant; quia jam baptizaverat plures quam Joannes¹, et habebat turbas Discipulorum, sicut ipsi Evangelistæ sæpe testantur, et unde erant etiam illi quingenti fratres, quibus eum apostolus Paulus post resurrectionem præsentatum esse commemorat²: præsertim quia et secundum eundem Matthæum non ita dictum est, « Aiunt illi, Malos male » perdet, » ut in eo quod positum est, « Illi, » pluralis numerus accipiendus sit, tanquam eorum fuerit ista responsio, qui eum de sua potestate dolose interrogaverant; sed; « Aiunt illi, » dictum est, id est, illi ipsi Domino, singulari pronomine, non plurali, quod in codicibus græcis sine ullo scrupulo ambiguitatis apparet³.

CXXXVIII. Est quinam sermo Domini apud evangelistam Joannem, ubi hoc quod dico facilius possit intelligi. « Dicebat ergo, inquit, Jesus ad eos qui crediderunt ei Judæos, Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli » mei eritis: et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit » vos. Et responderunt ei, Semen Abrahæ sumus, et » nemini servivimus unquam: quomodo tu dicis, Liberi » eritis? Respondit eis Jesus: Amen, amen dico vobis, » quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati: servus autem non manet in domo in æternum; filius autem » manet in æternum: si ergo vos filius liberaverit,

¹ Joan. iv, 1. — ² I Cor. xv, 6. — ³ Græc. ἀντὶ.

» vere liberi eritis. Scio quia filii Abrahæ estis, sed quæ-
 » ritis me interficere, quia sermo meus non capit in vo-
 » bis¹. » Non utique illis diceret, « Quæritis me interfi-
 » cere, » qui in eum jam crediderant, quibus dixerat,
 « Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei
 » eritis : » sed quia hoc ad eos dixerat, qui jam in eum
 crediderant, ea vero multitudo præsens erat quæ plures ha-
 bebat inimicos, etiam non exprimente Evangelista qui essent
 qui responderunt, ex hoc ipso quod responderunt et quod
 deinde ab illo audire meruerunt, satis apparet quæ verba
 quibus sint tribuenda personis. Sicut ergo in hac multitu-
 dine secundum Joannem erant qui jam crediderant in
 Jesum, erant etiam qui eum occidere quærebant : sic in
 illa de qua nunc loquimur, erant qui dolose Dominum
 interrogaverant, in qua potestate illa faceret : erant etiam
 qui non dolose, sed fideliter acclamaverant, « Benedic-
 » tus qui venit in nomine Domini : » ac per hoc erant
 qui dicerent, « Perdet illos, et vineam suam dabit aliis. »
 Quæ vox recte etiam ipsius Domini fuisse intelligitur, sive
 propter veritatem quæ ipse est, sive propter membrorum
 ejus cum suo capite unitatem. Erant etiam qui talia res-
 pondentibus dicerent, « Absit, » quia intelligebant in se
 ipsos esse parabolam dictam.

¹ Joan. vii, 31-37.

CAPUT LXXI.

Parabola de nuptiis filii regis.

CXXXIX. SEQUITUR Matthæus : « Et cum audissent
 » principes sacerdotum et Pharisei parabolas ejus, cogno-
 » verunt quod de ipsis diceret : et quærentes eum tenere,
 » timuerunt turbas ; quoniam sicut Prophetam eum ha-
 » bebant. Et respondens Jesus dixit iterum in parabolis
 » eis dicens : Simile factum est regnum cœlorum homini
 » regi, qui fecit nuptias filio suo, et misit servos suos
 » vocare invitatos ad nuptias, et nōlebant venire, » etc.
 usque ad illud ubi ait, « Multi enim sunt vocati, pauci
 » vero electi¹. » Parabolam istam de invitatis ad nuptias
 solus Matthæus narrat : simile quiddam etiam Lucas com-
 memorat ; sed non est hoc, sicut et ordo ipse indicat,
 quamvis et illud nonnullam hujus similitudinem gerat².
 Quod vero post illam parabolam de vinea et occiso filio
 patrisfamilias subnectit Matthæus, cognovisse Judæos
 quod in eos totum dictum fuerit et insidias cœpisse moliri,
 hoc etiam Marcus Lucasque testantur eundem ordinem
 retinentes³ : sed inde ipsi pergunt in aliud, ex hoc sub-
 jungentes quod et Matthæus post istam, quam solus inter-
 posuit de nuptiis parabolam, ex ordine inseruit.

¹ Matth. xxi, 45, 46 et xxii, 1-14. — ² Luc. xiv, 16-24. — ³ Marc. xii,
 12, Luc. et xx, 19.

CAPUT LXXII.

De tributo Cæsaris et de muliere septem virorum.

CXL. SEQUITUR ergo Matthæus : « Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent eum in sermone : et » mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate » doces, et non est tibi cura de aliquo ; non enim respicis personam hominum ; dic ergo nobis, quid tibi videtur, licet census dari Cæsari annon ? » et cætera, usque ad illud ubi ait, « Et audientes turbæ mirabantur » in doctrina ejus¹. » Hæc duo Domini responsa, unum de nummo propter tributum reddendum Cæsari, alterum de resurrectione propter illam mulierem quæ septem sibi met succedentibus fratribus nupserat, Marcus et Lucas similiter narrant, nec in ordine aliquid discrepant². Post parabolam quippe illam de conductoribus vineæ ; et de Judæis in quos dicta est, insidias præparantibus, quæ omnes tres commemoraverunt, prætermittunt hi duo Marcus et Lucas parabolam de invitatis ad nuptias, quam solus Matthæus interposuit : et cum illo jam sequuntur, narrantes hæc duo, de tributo Cæsaris, et de muliere septem singillatim virorum, eodem prorsus ordine, sine aliqua repugnantia quæstione.

¹ Matth. xii, 15 et 33. — ² Marc. xii, 13-27, et Luc. xx, 20-40.

CAPUT LXXIII.

De mandato maximo.

CXLI. SEQUITUR ergo Matthæus, et dicit : « Pharisæi » autem audientes quod silentium impostuisset Sadducæis, » convenerunt in unum ; et interrogavit eum unus ex eis » Legis doctor, tentans eum, Magister, quod est mandatum magnum in Lege ? Ait illi Jesus, Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua : hoc est maximum et primum » mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis universa Lex pendet et Prophetæ¹. » Hoc et Marcus commemorat, eundem ordinem servans². Nec moveat quod Matthæus dicit, tentantem fuisse illum a quo Dominus interrogatus est ; Marcus autem hoc tacet, et in fine ita concludit, quod ei Dominus sapienter respondenti dixerit, « Non longe es a regno Dei. » Fieri enim potest, ut quamvis tentans accesserit, Domini tamen responsione correctus sit. Aut certe ipsam tentationem non accipiamus malam, tanquam decipere volentis inimicum ; sed cautam potius, tanquam experiri amplius volentis ignotum. Neque enim frustra scriptum est, « Qui facile credit, levis » corde est, et minorabitur³. »

CXLII. Lucas autem non hoc ordine, sed longe alibi tale aliquid interponit⁴ : utrum autem hoc recordetur, an alius ille sit cum quo similiter de duobus istis præcep-

¹ Matth. xxii, 34-40. — ² Marc. xii, 28-34. — ³ Eccli. xix, 4. — ⁴ Luc. x, 25-37.